МСТИСЛАВ РУС

261/6

АМЕРИКАНЕЦЬ

Веселий образ
з житя народа
зі співами
в трьох діях.

Друге видане.

Ціна 15 центів.

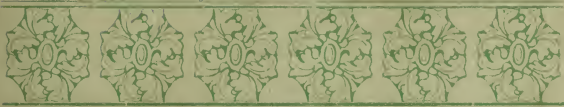

ЧИСЛО 11.
ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ
В СКРЕНТОН, ПА.

МСТИСЛАВ РУС.

АМЕРИКАНЕЦЬ

Веселий образ з житя народа зі співами.

в трьох діях.

Друге видане.

1915.
З УНІВЕРЗАЛЬНОЇ ДРУКАРНІ
(UNIVERSAL PRINTING CO.)
SCRANTON, -- PA.

ДІЙСТВУЮЧІ ЛИЦЯ:

1. РОМАН ГОРЕВИЧ, еміґрант . . . . . літ 30
2. КОЗЛОВСЬКИЙ, } ходачкова шляхта . . ,, 50
3. КОЗЛОВСЬКА, } . . ,, 40
4. ГАЛЯ, їх дочка . . . . . ,, 18
5. ПАВЛО ВОВК, війт . . . . . ,, 50
6. ОДАРКА, дочка Павла . . . . . ,, 20
7. ТИМКО, } радні . . . . . ,, 50
8. ПАНЬКО, } . . . . . ,, 50
9. ЛЮБОВИЧ, дяк і громадський писар . . . ,, 30
10. СЕМЕН, урльопник . . . . . ,, 24
11. ШМІЛА, шинкар
12. МАРТА, ворожка
13. Відпоручник просвітного комітету.

Селяни, селянки, парібки і дівчата.

891.79
R891
Oa1915

АКТ I.

СЦЕНА I.

(Звичайна сільська корчма, за шинквасом стоїть Шміла, в противнім куті стіл а за ним сидить громадська рада з війтом і пють. Коло шинквасу вільне місце на кілька осіб. Писар Любович сидить на краю).

Павло. Я скликав тут славетну раду громадську, щоби порадити ся о многих пожиточних річах.

Голоси. Ну та на то ви і війт, і начальник, і батько громаді.

Любович (в сторону): Файний мені батько, а громаду обкрадає, як послідний злодій.

Павло (до Любовича). Ви, здає ся, реєнтий, щось казали?

Любович. Нічого, ні! я лиш казав, що бувби вже час зачати нараду.

Павло. Так! так! справді. Шміла, дайте йно єще кварту.

(Шміла наливає фляшку і ставить на стіл).

(Павло наливає чарку і пє до Любовича, той засланяєсь рукою і кричить).

Любович. Алеж дякую, пане на-

чальник, ви прецінь знаєте, що я тої нарухи не пю.

Павло. Ага! правда, я все забуваю. Шміла, дайте йно пану реєнтому і писареви села Демаморич фляшку пива.

(Шміла ставить перед Любовичем відкорковану фляшку і шклянку, той наливає і штуркає ся з Павлом. Прочі радні приглядають ся тому, пють також і жалісно кивають головами. Оден з них вириває ся).

Тимко. Боже, Боже сьвятий, на що той нарід нині сходить. (Звертаєсь до Любовича). От хотьби і ви, пане реєнтий, і вчені і молоді і здає ся навіть здорові, а чарки горівки не потрафите випити. Ой, Боженьку сьвятий, на що то нині нарід сходить.

Панько. А всему тому винні наші оґомосць. Десь позапроваджували якісь братства тверезости, якесь щось і нарід тепер на пси зійшов.

Шміла. Паньке, маєте рехт. Що хлоп варта без горівке? Ваше еґомость пє пиво, вино, каве, гарбате, то їм здає ся, що і хлоп так може.

Любович. Я чомужби хлоп не міг ток само.

Тимко. Е... е... е... Дайте-йно спокій, пане реєнтий, дайте-йно спокій, ви все за оґомосцем тягнете. А я таки своє кажу, по що то старе касувати. Що старе то добре. От хотьби і тепер, на ґвалт забаглось їм читальні і анї суди Боже.

Павло. Власне в тій справі скликав я нинї раду громадську. До вас отже, славетні радні, звертаюсь за порадою. Треба громадї читальнї, чи нї?

Голоси. А на що нам! Агі! Ще того кдопоту бракує. Жили наші батьки без читальнї то й ми обійдем ся.

Любович. Я знов гадаю...

Шміла (перебиває єму). Що ви, пане реєнтий, маєте гадати. Ви є на службе ув громаде і що громаде хоче, то ви повинно робити.

Голоси. Таки так, таки так. Шміла мають рихт.

Шміла. Бо що правда, то не гріх.

А що то в вас нема може поридне корчме, чи що. Таж як би ви зробили читальне, то з вас сусіди би сміялись; казалиби: Овва! А то в Демаморичах хлопи скапцаніли, вже не мають защо до своє корчме ходити тай закладають собі якесь читальне. Фе! встид! ганьбе! тфу...

Павло. Та бо цитьте-но Шміла, не кричіть, бо хто-б думав, що ми справді такі капцани. Таж ще я жию, а поки я жию і війтую в громаді, читальні не бути.

Голоси: Таки так! таки так! пан начальник мають рихт, ми ще хвалити Бога не капцани, ще нас стати на свою корчму.

Любович (в сторону). А перун тріс би таку сволоч.

Павло. Ви, здає ся, реєнтий, щось казали?

Любович. Нічого! я лиш хотів спитати ся, чи можна вже протокол закінчити.

Павло: А певно, напишіть отже в

протокулї, що громада читальнї не приймає ся.

Любович. Добре, добре! (В сторону). Вже я Вас ту добре опишу.

Павло. Що ви ще, реєнтий, казали?

Любович. Нїчого! я лише казав, щобисьте дали печатку.

Павло. Ага, правда! Шміла, дайте йномою печатку і кварту воковити.

(Шміла подає печатку і фляшку).

СЦЕНА 2.

(Виходить Семен в військовім мундурі, з тростинкою в руках, за шапкою папір).

Семен (бундючно). Добрий вечер!

Павло. А ти що за оден, пташку?

Семен. А щож то, ви мене не пізнаєте. Таж я Ілька Костура син.

Павло. А деж ти тілький час бував?

Семен. Прошу насамперед запамятати собі тоє, що я є цїсарський вояк і тикати собі не позволю.

Голоси. А ди-ди! якпй вонорний.

Ну! ну! перепрашаємо вас, пане вояк, ми не знали, що ви такі вонорні.

Семен. І певно. Бо щож чоловік без чести вартує. О найно-би ви зайшли так з яким Чехом або Німцем, то він би вам доперва показав, по чому локоть кваші.

Голоси: А ви звідки, пане вояк, знаєте тоту німину?

Семен. А щож то, може я не служив між ними через три роки?

Голоси. А ди! ди! А будьтеж но, пане вояк, такі ласкаві тай оповіджте нам, дещо про них.

Павло. Шміла, дайте йно пану воякови кватирку.

Семен. Дякую красненко, але я тої парухи не пю, коли ваша ласка то кажіть дати фляшку пива.

Павло. На, маєш! вже є другий такий. (Звертаючись до Любовича) Пане реєнтий, маєте кумпанію.

Тимко. Боже! Боже сьвятий, на що то нині нарід сходить (пє з розпуки).

(Шміла ставляє фляшку і шклянку на стіл. Семен сідає коло Любовича, наливає і пє).

Павло. Я чув, що ніби тоті, не при нас кажучи, Чехи і Німці, то дуже мудрий нарід.

Семен: Ну певно, що мудрійші від нас.

Павло. А мають там у себе читальні?

Семен: Таж певно, що мають, а єще до того при кождій є своя крамниця тай господа.

Павло (в сторону). На, маєш! отом ся допитав. (Голосно) Ну так, але Чехи богатий нарід тай мають звідки то все запроваджувати.

Семен. Ну певно, що богатші, але своє богатство завдячують власне читальням і просвіті.

Любович. А що, я не казав...

Шміла (перебиває). Ни! ни! ни! що ви, реєнтий, маєте казати, ви маєте слухати, що пан вуйцє каже, а ви, панє вуйцє, також не маєте за що випитувати

ся, та за таке дурницє, фе! встид! ганьба! тфу!

Павло. Маєте рехт, Шміла, по що то вдавати ся не в наші річи. От, лучше скажіть но нам, панє вояк, чи дуже там тепер біда при війску?

Семен. То залежить, як кому. Лінивому то всюди біда, а охочий то і не стямить ся, як ті три роки проминуть.

Панько. Ну а вам як ішло?

Семен. Мені вело ся ріжно, зразу як загнали між чужих, то троха було маркотно, бо я нікого не розумів, але опісля ішло мені, як з роси.

Панько. А те є во рахувати, ніби свої бесіди не забулисьте.

Семен. А то по якому булоби. Таж я здибав там одного Русина, що вже 15 літ межи Швабами тримає кантину, а прецінь свої бесіди не забув. Го! го! минули ті часи, коли то до дому вертали знімчені Юрки.

Павло: То дуже файно для вас,

що не встидаєтесь своєї мови. Я однак бувбим дуже рад, щоб ви розповіли, як там ті вояки жиють тай бідують, бо і мого Костя як раз сего року обстригли.

Голоси. А ми також дуже раді послухати.

Семен. Е...! що тепер при війску за біда. Дають чоловікови і їсти і пити, і мундур, а ще як котрий вміє добре крутити, то і неба не треба. Але що то богато говорити, от лїпше заспіваю вам нашу улюблену військову пісню, а з неї всего довідаєтесь.

Голоси. Просимо, просимо.

(Семен встає з лавки, виходить на середину сцени і зачинає з відповідними рухами співати).

Пісня Семена.

I.

Я при війску штучки знав,
Як ся ратувати,
Ой нераз скрутив, збрехав,
Щоб встиду не мати.

Здибав менє капраль раз
Пізно вже по „штрайху“
І настрашив мя, що аж
Малом не вмлїв з страху.
2. Але-м ся порадив,
Капраля підгладив,
Добре го вцїдивєм
І в корчмі лишивем.

Голоси. А Бігме файна! Ану дальше. Десь ми єї вже нїби чули (всї підтягають арію за співаючим).

2.

Машеруєм ми нераз.
Що аж піт з нас ллєть ся
Й не одному бідаку
Аж серденко бєть ся.
Я паду нїби слабий,
Камрати здіймають
І вони мене сейчас
У шпиталь таскають.
2. У шпиталь військовий
Прийшов я здоровий,

Добре там виспав ся
Тай з Швабів сміяв ся.

3.

Раз на варті я стояв
Коло маґазину,
Ах як я си нагадаю,
Щей тепер ся кину.
Дивлю ся, аж хтось іде—
Я ґвер накладаю,
Воно ся д мені краде,
Я курок спускаю.
2. „Гальт, вер да?“ дивлю ся,
То моя Маруся,
Пачку ми принесла,
А сама фіть щезла.

Голоси: А, Бігме, файна пісня. Шміла, дайте йно пану воякови ще пива.

(Шміла ставляє другу фляшку.)

СЦЕНА 3.

(Входить стара баба Марта, громадська ворожка і славна піячка).

Марта (плеще руками): Бігме, фай-

на пісонька. Не жаль послухати. Ану! ану! пане вояк, заспівайте ще такої.

Павло: От сидїлабись бабо тихо, що тобі в чуже просо ніс тикати.

Марта. А диви, який мудрий, а давно то, голубчику, ти мене на колїнах просив, щоби твою жінку від смерти виратувати. От, лїпше кажи дати чарку горівки, бо вже з мене душа вилазить.

Павло (шкробаєсь в голову і каже до себе). А том си біду напитав. (До Шміли) Дайте-но, Шміла, чарку тій відьмі, най ся відчепить.

(Шміла наливає чарку і подає Марті, та випиває душком, підносить одною рукою чарку в гору під світло, другою бере ся під боки і зачинає співати).

Спів Марти.

Здає ми ся, щом не пила
І до губи не тулила
І в чарочцї дїрки нема
І горівки капки нема.

СЦЕНА 4.

(Входить Роман Горевич, шиковно одітий, на голові кашкет, в руках подорожна валїзка, оглядає згірдливо всїх і каже).

Горевич. А що то в вас, люди, за Содома тай Гомора. Вже з пів години стою під вікном і чую лише самі крики і співи.

Павло (до себе). Господоньку святий, таж то новий секвестратор (ховає голову в долонї).

Тимко. Боже, Боже святийї на що то нинї нарід сходить.

Голоси. Ой падоньку, ой головонько наша, секестрант в село прийшов.

(Всї понуряють голови кромі Семена і Любовича. Марта неспостережно утїкає).

Павло (встає несміло). Прошу ласки вельможного пана секестранта, то не є жадна Цудома, то є рада громадська.

Горевич. Що? рада громадська! тут в корчмі?

Павло: Така вже в нас установа з

діда прадіда, прошу ласки вельможного пана секестранта.

Горевич. Алеж я не є жаден секвестратор, тільки по просту Роман Горевич, син вашого бувшого учителя.

Павло (в сторону). На, маєш, десь нині то всї махабунди на мою голову лїзуть. Звертаючись бундючно до Горевича) А! так що онакшого. Тепер скажіть менї, яке ви маєте право нападати на раду громадську.

Горевич: То не є напад, то є обовязок кождого чесного горожанина розганяти збіговиска піяків.

Павло: Т-ак!? так ви називаєте раду громадську?

Горевич. Гарна менї рада! Таж я з'їхав пів світа, був в Америцї 10 лїт, але такого чуда єщем не видав.

Голоси. Е! е! е! та ти Марикан, диштихрант, мудрагель.

Павло. Ви тяжко відповісьте за те зневажанє ради громадської. (До лю-

бовича) Пане реєнтий, напишете до старостства, що тут з'явив ся якийсь Марикан і бунтує нарід.

Любович. Анї гадаю! Я тут жадного бунту не виджу.

Павло. Але я виджу. І що я вам кажу, то маєте робити.

Любович. Не конечно! нї! Ви от лїпше глядїть, щоби в касї був порядок, бо я за тоє не буду відповідати.

Павло: Що?! каса?! А вам що до каси? Го! го! та то цїлїй бунт. Поїду я завтра сам до пана старости.

Любович. Їдьте, їдьте! може скорше всадять вас до Іванової хати.

(Павло спльовує і шепче щось по тихо до себе, прочі радні понурюють голови. Шміла щось рахує за шинквасом).

Любович (до Горевича). Пане Горевич, ви певно остаєте в нашім селї?

Горевич. Так, справдї. Не знаю тілько, чи радо мя приймете між себе.

Любович і Семен. Певно, що

радо. Нам тепер потреба розумних і практичних людий.

Павло і радні (в сторону). А чорт би вас всїх трех забрав.

(Лобович і Семен встають з місця, представляють ся взаїмно. Шміла за шинквасом спльовує. Війт і радні підпирають ся руками і відвертають ся).

Любович. Як раз тепер хочемо за почином нашого отця духовного оснувати читальню, але війт спротивляє ся.

Горевич. А єму яке до того дїло. Прецїнь статути затверджує намістництво, а не війт.

Семен. Ну, то можна заскаржити війта до намістництва, що ограничує особисту волю громадян.

Горевич. Розуміє ся.

Павло (до себе). Отом собі напитав лиха.

Любович. Будьте ласкаві, панове, потрудїть ся зі мною до нашого отця духовного, вони певно приймуть нових союзників. Учитель також з нами, то буде разом пять.

Семен. Е, то ми вже і чорта на боїмо ся.

Любович. Ну, ходім, бо вже пізна пора.

Горевич і Семен. Ходім, ходім!

(Виходять, глядячи скоса на війта і радних).

СЦЕНА 5.

(Війт і радні глядять злобно в слід за ними; Шміла підбігає до стола і каже.)

Шміла. Ну, пане вуйце, кепсько з вами.

Павло. О, ще не все пропало. Завтра їду сам до старости, а позавтра ведуть їх всїх трех в ланцушках до кримінальу.

Шміла. Або лїпше дайте спокій. Хто знає, якої собі біди можете напитати. То люди мудрі і бувалі, з ними не така легка штука.

Павло. А най там будуть не знати які мудрі, як я хочу. так мусить бути. Раз сказав, не бути читальнї, то не бути.

Голоси. Таки так, пан начальник мають рихт (радні оден по другім засипляють при столї).

Павло. Шміла, дайте йно ще для мене пів кварти.

(Шміла приносить, Павло пє душком і сильно пяний зачинає кричати і бити кулаками о стіл).

Павло. О, нї! не дам над собою махабундам старшувати; ту моя власть, ту моя сила, ту моє право! (затачуєсь, падає під лаву і зачинає храпіти).

Шміла (виходить з за шинквасу, спльовує і бурмоче під носом). Дусс исст а бегайме! (с. з. то є худоба).

(Куртина спадає).

АКТ II.

СЦЕНА 1.

(Подвірє ходачкового шляхтича Козловського, на право хата, на ліво шопа, а з неї вистає дишель від воза, Під хатою сидить стара Козловська, одіта по шляхоцьки і оббирає бараболї, під шопою хтось стогне. За сценою пліт і фіртка. Фірткою входить Горевич, одітий як в I актї).

Горевич: Добрий день, тїтко!

Козловська (зриваєсь, хрестячись). А то хто? Господи святий! Чи се не ти, Романку?

Горевич (сміє ся). Я, я сам, тїтко, в моїй власній особі.

Козловська. Алеж ти, сину, вигнав ся.

Горевич. А ви, тїтко, постарілись.

Козловська. Га, старість не радість, от вуйко також вже дуже недомагає.

Горевич. Ах! правда! А деж вуйко?

Козловська. А от там під шопою слабий лежить.

Горевич. Гей, вуйку! вуйку! а що вам?

Голос. Слабий.

Горевич. А щож вам хибує?

Голос. Крижі болять.

Горевич. А щож ви тут на голім возї робите?

Голос. Курую ся.

Горевич. Алеж дайте спокій з такими жартами. (Іде під шопу і витягає з відтам Козловського, той виходить згорблений, підпирає ся костуром і тримає ся за крижі).

СЦЕНА 2.

Козловський. Ой! йой! йой! Якжеж мене крижі болять.

Горевич. Та деж, бійте ся Бога, лежати так на голих дошках. Таж то можна згинути.

Козловська. Або я єму не говорила: лїзь, старий, під перину. А послухає біда?

Козловський. Ну! ну! ну! що

ти, бабо. знаєш. Вже то мене мудрійші радили.

Горевич. А хтож вас так нарадив?

Козловський. Хто? Люди на ярмарку. Казали, теє во, ви пане Козловський, нікого не слухайте, а як вас крижі болять, то лягайте на віз крижами на сворінь, так, щоби добре болїло, а сворінь то вам чисто біль витягне.

Горевич: І ви таких дурниць слухаєте?

Козловський То не є жадні дурниці, то мудрі люди менї радили.

Горевич. Я не перечу, але є прецінь инші тай лїпші способи на теє.

Козловський. Говори, говори. Таж я вже ріжного пробував. Казали менї мастити крижі заячим салом. — Мастив щось цїлий місяць, не помогло. Казали пускати в крижі пчолині жала.—Понапускав, що аж цїле лице запухло, а на крижі нїчо не помогло. Казали горнець на

крижі ставити.—Ставив, не помогло, а тепер ще пробую сворнем куруватись.

Горевич. Бійте ся Бога! Та чомуж ви доктора не порадились!

Козловський (махає рукою). Ет!...

Горевич. Та чомуж?

Козловський. Ет, та що дохтор знає?

Горевич. Та якже, вуйку!

Козловський. Ну та так, що нічого не знає.

Горевич. Та якже то може бути?

Козловський. Так, як чуєш.

Горевич. Алеж, вуйку, то не може бути. Таж він мусить щось знати.

Козловський. Ну-у...! та він знає, він знає, але він таки нічого не знає.

Горевич. Та, вуйку, та, що ви говорите, таж він мусить щось знати, таж він на теє школи кінчив.

Козловський. Ну-у! Та він вчений, вчений, він може навіть то знає, чо-

го я не знаю, але він таки нічого не знає.

Горевич. Та як, вуйку, а на щож він в школах вчив ся?

Козловський. Та він вчений, я не кажу, але видиш...

Горевич. Вуйку!!...

Козловський. Е-е-е... (махає рукою).

Горевич. Та чомуж, скажіть.

Козловський (з таємничим виглядом). Бо видиш, він приходить до тебе, обпукує, обстукує тебе, а то, видиш, до чорта здало ся, бо він нічого не знає.

Горевич. Ну?

Козловський. Ну, але видиш, якби він мав на отсім пальци око, (показує палець) а вложив тобі в горло, а там подивив ся в середину, то він би знав, що чоловікови хибує.

Горевич. Та то правда, але нині наука лікарська має такі приряди, що і без ока на пальци пізнає, що чоловікови хибує.

Козловский. Е, що то варта, от лише гроші дурно вицигаюють.

Горевич. А ви гадаєте, вуйку, що вас нотеперішні ліки нічо не коштують.

Козловський. Та як не коштують. От я тобі можу хотьби й зараз почислити, що я вже гроший видав (витягає крейду і зачинає писати на дверях). Заячий смалець 4 ринських. (Козловська хапає єго за руку і перебиває).

Козловська: Та дайже раз спокій, старий. Чи ти вже на старість здурів, чи що?

Козловський (вириває ся). Та пусти, дурна бабо.

Козловська (не пускає єго, звертаючись до Горевича каже). Ну, Романку, здурів старій, чи щось, де йно були які двері, де йно стіл, де йно яка шафа, всюди він мусить свої рахунки писати, навіть пліт і той посписував своїми рахунками.

СЦЕНА 3.

(Вбігає Галя і не примічає Горевича, той усуває ся на бік).

Галя. Та що ви, мамо, знов тягаєтесь з татом.

Козловська. Та бо диви ся, знов приступило до старого, знов зачинає списувати стіни рахунками.

Галя. Фе! мамо. пустіть тата, то так не ладно, (звертає ся до Козловського) а ви, тату, ліпше йдіть до хати тай кладіть ся до ліжка, бо на такий спосіб ніколи не вилічитесь. (Тягне Козловського за руку до хати, а спостерігши Горевича, пускає руку і викрикує) Господоньку, а тож хто?

Козловська. Таже то Романко, твій свояк.

Горевич. А тиж мене не пізнала?

Галя. А якже я тебе могла пізнати, коли вже більше як 10 літ не бачила.

Горевич. О і тебе також тяжко пізнати, така за той час хороша панночка виросла.

Галя (встидливо). Фе, Романку, дай спокій, вже і ти зачинаєш дурниці плести, от ліпше розкажи, де тебе тільки час не було.

Козловський і Козловська (разом). А то справді, нам навіть на гадку не прийшло єго о тоє поспитати.

Горевич. О, я їздив по світі, щастя глядав, розуму вчив ся.

Галя. Ну і що?

Горевич. Розуму то троха навчив ся, а щастє то здаєть ся аж тут коло тебе знайду (сміє ся).

Галя (відвертаючись). Фе! вже знов зачинаєш дурниці плести, вмісто відповідати, о що питаю.

Горевич. Но, но, Галю, не сердь ся, я лиш так жартом, але видиш, я нині такий веселий, що мушу бодай троха подрочити ся.

Галя. А то чому?

Горевич. Бо видиш, я нині відобрав

мій пакунок з Америки, де суть всі мої скарби.

Галя. Чи до тих скарбів належить також яка Американка?

Горевич. Фе! Галю! видиш і ти зачинаєш мені притинати.

Галя. Га! яке помагайбіг, таке спасибіг, ну, але таки справді, даймо спокій жартам, (подає руку) погодім ся.

Горевич. Охотно, а на знак згоди, прийми від мене отсї серіжки (подає пуделко).

Галя (отвирає і каже). Алеж бій ся Бога, таж то мусить тебе богато гроший коштувати.

Горевич. О! єще, хвалити Бога, мене на то стане. В Америці через 10 літ зібрав я красний маєток, а тепер хочу купити опустілий по Мошкови фільварок.

Козловський. А може теє во, тобі в дечім помогчи?

Горевич. На початок хиба буду

просив, щобисьте мене при собі помістили, заким буду мав свій дах над головою.

Козловський, Козловська і Галя (разом). Алеж певно, певно, таж по чужих людях не будеш волочитись.

Горевич. З цілого серця вам за тоє дякую і до смерти вам того не забуду.

Козловська. Але ти десь мусиш бути голодний і змучений а ми тебе тут тримаємо більше як годину.

Горевич. Але мені тут дуже приємно було.

Галя. Ну, ну, не говори богато, приємно, чи не приємно, але спочити таки час.

Козловська (до Козловського). Ну, ходи, старий, тай треба де чим покріпитись.

Козловський. Ідіть, ідіть, я тут ще хвильку зістану.

Козловська (тягне єго). Алеж старий.

Козловський (видирає ся). Алеж, стара.

Галя. Та дайте спокій, мамо, сплованим конем не доробим ся (бере за руки матїр і Горевича і йдуть до хати).

СЦЕНА 4.

(Козловський сам).

Козловський (проходжує ся і постогнує). От не дадуть чоловікови нїчого зробити. Хто знає, чи не був би менї сей сворінь поміг; нї, треба було, щоби аж якийсь Романко, десь аж з якоїсь Америки приїхав і менї курацію перервав (розправляє руками). Алеж бо і хлопець з него фю! фю! фю! тільки стань тай диви ся, як раз пара для моєї Галї (заживає табаки). У-у-у! що пара, то пара, правда, що свояк, але що то значить (махає байдужно рукою), то дасть ся якось зробити, щось там еґомосцеви теє во того, щось там на церкву вихне ся і справа готова. Але за то буде зять, як мальо-

ваний. А і гроші мусить мати (сміє ся). А певно має. Таж сам казав: "Теє во, Мошків фільварок куплю" каже. Ха! ха! ха! ще буде моя Галя малою дідичкою а мої внуки дідиченятами (цмокає губами, потім оглядає ся повкруги). А правда, добре, що тепер нікого нема, буду міг свої рахунки покінчити (виймає крейду). Ага! заячий смалець 4 злр., борсукове сало 7 злр., 4 горшки 1 злр., ворожці Марті 5 злр. (стає і відсапує). Алеж то ще не всьо. Таж то сего призбиралоб ся де на 40 злр. Ой крижі! крижі! скажені крижі! (З за плота вихиляє ся ворожка Марта і поволи скрадає ся. Козловський за той час рахує дальше) 5 а 7 єсть... 10... а ні. здаєть ся більше (пише по цілій стіні крейдою), бодай чи не 14, а може за богато? А лихо би то взяло, що чоловік забув на старість рахувати (перераховує пальці і бурмоче під носом. Марта за той час стає за ним і кличе).

СЦЕНА 5.

Марта. Паноньку, паноньку!

Козловський (перестрашений). Ґвалт! а то що!

Марта. Пст!—тихо, то я.

Козловський. Ну, та якої мари хочеш?

Марта. А нема ту нікого?

Козловський. Таж видиш, що ні.

Марта. Я вам тут принесла плястер на крижі, дуже дорогий, але й дуже помічний.

Козловський. А поможе певно?

Марта. Єй Богу, що помоме.

Козловський. Давай сюди (бере). А кілько коштує?

Марта. О, то паноньку дуже дорогий, то треба дати цілого ринського.

Козловський (витягає мошонку і дає єї ринського). На, маєш стара відьмо, іди і випий за моє здоровлє.

Марта. Дякую красненько. А най пан за той плястер нікому не споминають.

Козловський. Ну, ну, іди вже раз, сатано. (Марта виходить).

СЦЕНА 6.

(Козловський сам).

Козловський. Цілого ринського мусів чоловік дати за такий дурний плястер. Ой крижі, крижі, коли з вами вже конець буде? Але треба зараз той ринський приписати до рахунку. (Виймає крейду і пише, потім проходжує ся по сценї і бурмоче). Не знати тільки, чи поможе? Ну, але то можна сейчас спробувати. (Іде до шопи і за хвилю виходить, тримаючись за крижі). Але пече, пече! якби огнем. Овва, біда, не мож витримати. Треба може назад скинути. А може тому пече, що має помочи. (Проходжує ся згорблений скорим кроком і держить ся за крижі). Ов-ва, та бо то що раз гірше. Ай яй! та бо я не витримаю. Буду кричати, ґвалт! Е, нї а нуж почулиб в хатї, вибіжать тай по курації (сїдає під

хатою і стогне). Ой-йой! йой! пече, пече, не витримаю (падає на землю і кричить): Ґвалт, ратуйте хто в Бога вірує, гину! Гей стара, Галю, Романку, ратуйте! (Простягає ся).

СЦЕНА 7.

(Вбігають Козловська, Галя і Горевич, приклякають коло него).

Козловська: Що тобі старий
Галя: Що вам тату?
Горевич. Що вам вуйку?
} разом

Козловський. Ой пече, пече.

Козловська. Та де?

Козловський. Ой, та крижі.

Козловська. Та ходи до хати, я тобі дам на крижі камфорового спиритусу.

Козловський. Ой, не треба, бо там вже плястер єсть.

Козловська. Та що за плястер?

Козловський. А Марта мені дала.

Козловська. А Бог би єї скарав, ту стару відьму.

Галя. А не казала я вам, тату, ідіть, кладіть ся до ліжка.

Горевич. А видите, вуйку, що без доктора не порадите.

Козловський. Е... е... е... та що дохтор знає.

Горевич. А ворожка Марта ліпше знає? (Звертаючись да Козловської). Ви, тітко, заведіть вуйка до хати а я тимчасом скочу за доктором.

Козловський. Ой, ґвалт! не хочу дохтора! (Вириває ся, Горевич, Козловська і Галя силоміць підводять єго, він силує ся і кричить:) Ой, ґвалт, не хочу дохтора, дохтор нічого не знає, ой, крижі, ой, ґвалт. (Козловська і Галя приводять єго до хати, а Горевич, вибігає фірткою за доктором).

(Куртина спадає).

АКТ III.

СЦЕНА 1.

(Сцена представляє опрятну читальняну кімнату, на середині стіл застелений ґазетами, по лївім боці малий столик а коло него сидять і попивають мід старий Козловський і Павло).

Козловський. А-а-а—що добрий мід, то добрий.

Павло. Не то що та паруха, що нас бувало Шміла нею троїв.

Козловський. Таки нема що казати, з Семена добрий арендар, най ся й міський реставратор сховає.

Павло. О, що правда, то правда! Дай Боже здоровля, пане Козловський.

Козловський. За ваше, Павле. (Пють).

Павло. Дай Боже! А-а-а, добрий медок (одною рукою гладить вуса, другою груди).

Козловський. Бігме, такого зятя, як ваш, то варта мати.

Павло. А нїби то вашому що бракує.

Козловський. Але ваш медовар.

Павло. А ваш господар славний.

Козловський. Бігме, Павле, ваш зять то золото.

Павло. А ваш то диямент.

Козловський. Ну, ну, не величайте так, бо вашому Семенови також нічого не хибує.

Павло. Та так, так. Так як і вашому Романови.

Козловський. Але бо то ваш славний шинкар на цілу околицю.

Павло. А ваш перший і наймудрійший війт на цілий повіт.

Козловський. Але бо ваш то голова.

Павло. А ваш ніби без голови?

Козловський. Але в вашого розуму, як коновка.

Павло. А в вашого, як бочка.

Козловський. Ну, ну, не перехвалюйте!

Павло. А ви також не будьте такі

субтельні, бо скажу дати ще кварту. (Кличе:) Дарка! Дарка!

Козловський (зриває ся). Алеж бо, Павле, не робіть собі видатку.

СЦЕНА 2.

(Входить Одарка, Козловський і Павло повздержують оден другого від вставаня руками і садовлять ся).

Одарка. А що там, тату?

Павло (перебиває єму). Але що вам до того, пане Козловський, я плачу і моя правда.

Козловський. Алеж я не то! не то! (Встає, Павло і Одарка затримують єго, він видирає ся однак надармо).

СЦЕНА 3.

(Отвирають ся двері, входить відпоручник просвітного комітету і стає здивований. Павло, Козловський і Одарка розскакують ся і шепчуть кожде до себе).

Козловський. Ой, то певно староста.

Павло. Ой, таж то комісар.

Одарка. Головонько моя бідна, то певно ревізор з пропінації.

Відпоручник. Слава Ісусу Христу! Дай, Боже, добрий день.

Козловський, Павло і Одарка (разом і голосно): Слава на віки. Дай Боже здоровля. (В сторону:) Та то видно, якась своя душа.

Відпоручник. Чи тут читальня славного села Демаморич?

Козловський. А тут, паноньку.

Відпоручник. Бо я власне приїхав на торжество відкритя читальні і хотївбим бачитись з котрим з виділових.

Козловський. А, єсли так, то дуже нам мило вас привитати. Я сам маю честь представити ся яко касієр читальні, а от сей чесний ґазда Павло Вовк є заступником виділового.

Відпоручник. Дуже мені мило пізнати так чесних горожан, однак мені здає ся, що я вам перешкодив в забаві.

Павло. Але-ж противно, в саму пору прийшлисьте, буде нам тепер веселійше. Прошу сідайте, пане, тай розгостіть

ся як в себе дома (подає крісло). (Одарка вибігає, а по хвили вертає з медом, відпоручник за той час сідає, а Павло наливає шклянки а потім підносячи поставець зо шклянками каже):

Павло. Прошу! За ваше здоровлє, пане!

Відпоручник. Алеж я дякую, я мало коли то...

Козловський. Ей, що там богато говорити. Таж циган при компанії повісити ся дав, а ви, паноньку, боїте ся шклянку меду випити. Ну, не будьте такі онорні. Дай Боже здоровля! (Пють).

Відпоручник. А-а-а... здоровий медок. Аж гріє в середині.

Павло. Не то що проста паруха, що ми нею перше заливали ся.

Козловський. А то мусите знати, заслуга Павлового зятя Семена, котрий такий славний мід варить.

Павло. Ну, ну, не перехвалюйте.

Козловський. А ви не будьте такі субтельні.

Павло. Бо що правда, як би не

ваш зять Романко, тоби нічого з того не було.

Відпоручник. Чувєм, чувєм, що пан Роман Горевич богато причинив ся до піднесеня громади.

Павло, Козловський і Одарка. Ой дійсно що так, без него ми самі нічого би не зробили.

Відпоручник. Я власне хотів бим про тоє розвідати ся і написати про се в ґазетах для науки та приміру других селян.

Павло. Чекайте, я вам розкажу. Бо то пана Козловського зять Романко...

Козловський. Чекайте, я вам розкажу. Бо то, знаєте, Павла зять Семен...

Одарка. Чекайте, я вам роскажу. Бо то видите, наші отець духовний.

Відпоручник (смієсь): Алеж, прошу, говоріть одно з вас, бо я нічого не розумію.

Павло. Бо то, видите, як Романко приїхав з Америки, то в нашім селї були

самі піяки—а я також. Громадська рада радила в корчмі при горівці, а по селї діяли ся крадїжі і розбої. Як Романко приїхав з Америки, то сейчас став против всего того виступати. І мене зганьбив і цїлу раду громадську спаплюжив і нїкого не бояв ся. То я зразу, звичайно темний, ворогував на него і до старости їздив і шандарів спроваджував, але потім як то ми побачили, що він на добре тягне, то ми поволи устаткували ся і стали єму помагати.

Козловський. А за Семена і Любовича нїчо не згадаєте?

Павло (до Козловського). Та бо не перебивайте, дайте докінчити (до відпоручника). А відтак прийшли вибори до громадської ради. Я сам сказав, щоби пана Горевича вибрали війтом і по мому стало ся. А тепер щобисьте виділи, які у нас порядки.

Відпоручник. Чувєм богато доброго про ваше село.

Павло. Але тепер будете своїми очима бачити.

Козловський. А насамперед вигналисьмо жида з корчми і осадили в ній, як видите, Павлового зятя. По однім боці є читальня, по другім господа. Хто хоче може собі де що прочитати, а хто хоче, може випити шклянку пива чи меду тай свій гріш не йде в чужі руки. Є єще громадська крамниця. Провадить єї дяк Любович.

Відпоручник. Дуже добре, дуже гарно!

Козловський. А єще не можу замовчати, щоби не похвалити нашого арендаря Семена, котрий дуже файний медок варить. як о тім, пане, самі пересьвідчилисьте ся. За здоровлє нашого арендаря Семена. (Штуркають ся з відпоручником і Павлом, той взборонює ся і вимавляє ся).

Павло. Алеж, пане Козловський.

Козловський. Що? не хочете випити за здоровлє свого зятя?

Павло (зриває ся). Ах, Господоньку, та що ви говорите, пане Козловський, таж чоловік не лютер, щоби за здоровлє своєї дитини не випив. (Пє).

Відпоручник (до Павла). Ну, як ваш Семен такий добрий зять і такий горячий патріот, як той мід, що він єго варить, то завидую вам.

Павло. Але таж він не заслужив на ті похвали.

Козловський. Ну, ну не будьте, Павле, такі субгельні, хоч бисьте свого зятя в тім ушанували.

Павло. А ви за свого чому не дасте говорити. Чи він вас не привів до здоровля? А ви бувало все "що доктор знає, що доктор знає", а прецінь таки вас доктор вилічив. А якби не Романко, то що би було?

Козловський. Та воно правда, Павле. А то вже чоловік таку натуру має,

що як чує, що єто дитину хвалять, то чогось єму стає стидно.

Відпоручник. А бійте ся Бога, та чогож тут встидатись. Ви повинні гордитись такими людьми. Таж то честь, слава і підпора матери України. А волїлиби ви, щоби вони були злодіями або хрунями.

Козловський і Павло. Сохрани Господи, але то вже така натура, що чоловік чогось тої хвальби встидає ся.

Відпоручник. Тим бо то і зле, що Русин такий стидливий. Тому-то випередили нас у всім другі більше смілі і відважні народи, а ми остаєм по заду, бо ануж-би нас хто хвалив.

Козловський. Га! може наші діти з того виростуть, але нам вже запізно відзвичаювати ся.

(Одарка за той час то ходить по читальни, то до другої кімнати, то заглядає в вікно. Вкінци сплескує долонями і говорить).

Одарка. А от і наші читальники ідуть.

(Всї уставляють ся на принятє прихожих).

(Козловський і Павло беруть відпоручника в середину. Одарка стає за ними).

СЦЕНА 4.

(Входить Роман Горевич з жінкою Ґалею, вбрані по европейськи, за ними Любович з жінкою одіті по міщанськи, за ними Семен, одітий по народному, дальше парубки і дівчата в народних строях).

Козловський. Дорогі читальники! Маю честь представити вам відпоручника просвітного комітету.

Голоси. Витайте гості, ми дуже раді.

Відпоручник. А і мені дуже мило познакомити ся.

Козловський (до відпоручника). А тут маю честь представити вам, пане, декотрих виділових нашої читальні. Прошу, то мій зять, голова читальні, Роман Горевич; тут пан Любович, церковний півець, громадський секретар і секретар читальні; тут пан Семен Костур, наш арендар і господар читальні. Бракує єще місто голови нашого учителя, бо якраз нині поїхав на учительську конференцію. На-

шого священика пізнаєте опісля, є він також дуже ревний патріот, але слабого здоровля тай не хотів належати до виділу. (До Любовича:) Пане Любович, а де наші отець духовний? (Всї представлювані подають собі руки).

Любович. Пішли до церкви, щоби все приготовити до Служби Божої, котра має ся відбути на інтенцію нашої читальнї.

Козловський. То можеб і нам пора до церкви?

Любович. Єще час. Я вже сам скажу, коли йти.

Горевич (до відпоручника). А ви, пане, певно змучені дорогою і хочете троха відпочати. Нїм відслужать лїтурґію можете у мене дома переспатись.

Відпоручник. Але-ж бійте ся Бога, щож би я був за правовірний Русин, коли-б я Богослуженє переспав.

Горевич. Ну, я гадав...

Відпоручник. Алеж ні, ні, я остаюсь з вами.

(Прочі прислухують ся та гуторять між собою).

Горевич. Вам певно тут мої татуньо і Павло богато за той час небилиць наплели.

Відпоручник. Противно, дуже богато доброго о вас довідавем ся.

Горевич. А що, я не казав. Ті лише мене у всім видять. А прецінь що лише є доброго в громаді, то їх власна робота. Бо прошу я вас, добродію; щоби щось доброго зробити, на то не треба богато праці, треба лише кілька трафних слів, троха енерґії і витревалости, троха принуки а решту люди самі зроблять.

Відпоручник. Власне о то ся розходить, щоби вміти на них вплинути, щоби вони охотно робили то, що для їх власного добра потрібно. В тім власне ваша штука і заслуга, що ви то потрафили.

Горевич. Алеж то зовсім не штука. Вірте мені, добродію, в кождім чоловіці є якась крихта амбіції, витягнути єї на верха і використати для загального добра, то повинно бути задачею кождого нашого патріота. А штуки тут нема ніякої.

Відпоручник. Бачу, що ви не любите себе хвалити, але я єще раз кажу, що то, що ви діпняли, є велика штука.

Горевич. Алеж, добродію, не перехвалюйте мене так. Доробити ся нашим Русином то не так тяжко. Наш Русин дуже амбітний, а особливо ходить єму о тоє, що о нім другі говорять. Він нібито не любить, щоби єго хвалити, але людського суду боїть ся, як огню. Спробуйте єму лише запропонувати читальню, крамницю, або яку подібну пожиточну інституцію і настраште єго притім, що як того не зробить, то що на то сусіди скажуть, поруште в нім амбіцію, вспімніть, що о сім ґазети будуть писали, а Русин всіми силами буде стреміти до ви-

тиченої вами цїли і дійде до свого, бо є амбітний і витревалий.

Відпоручник. А як раз наші проводирі нарікають, що у Русинів нема анї витревалости, анї амбіції.

Горевич. Не вірте, добродїю, не вірте. Говорять так, бо не знають свого народа, не ввійшли в єго душу, не вміють заговорити до него серцем, не вміють побудити єго амбіції.

Відпоручник. Га, може то і правда, не перечу, бо і виджу тут ваші теорії замінені в практиці, але також не можна осуджати наших провідників, бо вони працюючи і борючи ся з нашими ворогами письмом і словом, не мають часу прослїджувати народ і єго душу.

Горевич. І нїхто їх не осуджає. Прецїнь кождий признасть, що всюди потрібний роздїл труду. Вони яко висша інтелїґенція, нехай борють ся пером, нехай закладають ріжні пожиточні товариства а ми, яко низша інтелїґенція, будемо

сповнювати їх ідеї, орґанізувати основані ними товариства та інституції, одним словом вводити в житя задумані ними пляни.

Відпоручник. Дуже гарно. На тім пункті зовсім з вами годжу ся. Коби нам лиш більше таких людий, щоби так народну справу зрозуміли а тоді і "врата адова не одоліють нас."

Горевич. Але до того треба правдивої просвіти, не партійної, не односторонної, треба народ учити правдивої християнської любви до ближнього, а тоді він спізнає, що правдива ціль житя не щастє одиниць, але щастє і добробут загалу, громади, цілого людства. Тому то наші проводирі та орґанізатори повинні все і всюди взивати народ до правдивої, безпартійної просвіти і єдности і кликати словами канона воскресного "Просвітім ся людіє."

Любович. Перепрашаю дуже, але уже час до церкви.

Горевич. А ми як раз скінчили нашу бесіду.

Відпоручник. Котра була для мене дуже інтересна і поучаюча. Ґратулюю вам і всім громадянам такого війта і провідника.

Козловський (виступає наперед). Прошу всіх чесних читальників з нами до церкви.

Відпоручник. Так, так, ходімо в церкву, в нашу народну твердиню. З Богом зачнімо святе діло просвіти.

(Всї виходять, підчас того куртина поволи спадає).

Конець.

Накладом

Української Книгарні

в Скрентон, Па.

вийшли слідуючі театральні книжки:

ГОСТИНА СЬВ. НИКОЛАЯ. Драматична гра в чотирох виходах, написав Єроним Калитовский, перероблена до Американьских обставин. 16 осіб . . . 10ц.

ЩКО-СВАТ. Комедія в одній дії. Написав Ізидор Трембицький . . . 10ц.

ВЕРТЕП. Сценічна картинка для колядників, що ходять по хатах в часі Різдвяних Свят . . . 5ц.

БЛУДНИЙ СИН. Образ з житя наших виселенців в Америці у 4 актах зі співами 25ц.

В НЕВОЛІ ТЕМНОТИ. Комедія з житя руско-американського народа, в 3 актах . 25ц.

Кромі власного накладу має книгарня на складі книжки театральні инших видавництв з Галичини і російської України.

Адреса книгарні:

RUTHENIAN BOOK STORE

701 W. LACKAWANNA AVE.

Scranton, Pa.